

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ПОСТАНОВКА ДИРИГЕНТСЬКОГО АПАРАТУ ТА ЧИТАННЯ ХОРОВИХ ПАРТИТУР

(назва)

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: вибіркова   Форма контролю: залік

Освітній ступінь: бакалавр

Для спеціальності: 014.13 Середня освіта. (Музичне мистецтво)

Обмеження для вибору: наявність пререквізитів: «Історія українського та зарубіжного музичного мистецтва», «Теорія музики та сольфеджіо», «Основний/Додатковий музичний інструмент»

Кількість кредитів (годин): 4 (120) (денна форма: 12 - індивідуальні; 108 - самостійна робота; заочна форма: 4 - індивідуальні; 116 - самостійна робота).

Мова викладання: українська

Презентаційні матеріали:

[https://docs.google.com/document/d/1LIAWaVLD02yqPvEtbuhhjaCjVm06qX24/edit?usp=drive link&oid=115528293945287623213&rtpof=true&sd=true](https://docs.google.com/document/d/1LIAWaVLD02yqPvEtbuhhjaCjVm06qX24/edit?usp=drive_link&oid=115528293945287623213&rtpof=true&sd=true)

2. Інформація про викладача

ПІБ: Сироткіна Жанна Єрофіївна

Науковий ступінь, вчене звання, посада: кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри

Кафедра: музичного та образотворчого мистецтв

Робочій e-mail: syrotkina@idguonline.net

Години консультацій на кафедрі: вівторок 15.00-16.00

3. Цілі дисципліни та результати навчання

Предмет дисципліни: процес постановки диригентського апарату здобувачів вищої освіти, методи читання та аналізу хорових творів.

Мета дисципліни: розвиток музично-естетичного інтелекту, постановка диригентського апарату здобувачів, формування умінь і навичок читання хорових партитур, формування навичок роботи з хоровими колективами різних типів, підготовка студентів до педагогічної, музично-виховної, вокально-хорової та концертно-творчої діяльності.

Результати навчання

Курс постановки диригентського апарату та читання хорових партитур охоплює широке коло видів музичної діяльності, зокрема: аналіз хорового твору; інструментальне і вокально-інтонаційне вивчення нотного матеріалу; диригентське засвоєння хорової партитури; створення чіткої виконавської концепції; моделювання хорового виконання через втілення різних стилів та жанрів; методику управління хоровим колективом.

Основним аспектом «Постановки диригентського апарату та читання хорових партитур» є осмислене формування виразної мимічно-мануальної хорової техніки під час вивчення і виконання творів, як найважливішого засобу комунікації із колективом і слухачем.

Дана дисципліна включає вивчення сучасних і класичних творів, як вітчизняної так і зарубіжної музичної культури, також передбачає обов'язкове засвоєння шкільного та дитячого репертуару.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

1. Знання

- вибраних хорових творів різних жанрів і стилів української та світової музичної культури;
- основних засобів і принципів диригування;
- основи техніки диригування;
- методів та прийомів читання хорових творів;
- вокально-хорового дитячого репертуару.

2. Уміння

- володіти диригентською технікою;
- володіти своїм голосовим апаратом;
- грати партитури на фортепіано, виконувати під власний акомпанемент пісні шкільного репертуару;
- читати незнайомі партитури;
- відобразити у фортепіанному викладі всі компоненти хорового твору в сенсі освоєння мелодико-ритмічного, гармонічного та поліфонічного змісту ту передбаченому темпі із дотриманням нюансів;
- виразити у власному виконанні художній зміст і характер тематики хорового твору і характер;
- аналізувати хорові партитури;
- самостійно вивчати хорові партитури;
- володіти навичками управління співацьким процесом на основі засвоєння теорії і практики хорознавства, комплексу диригентсько-хорових умінь працювати з колективами, різними за типами (однорідні, мішані, дитячі).

4. Зміст дисципліни

Тема № 1. Постановка диригентського апарату

Умовність терміну «постановка». Особистий стиль диригента. Правило свободи руху. Загальні причини, що викликають конвульсивність рухів:

- Фізичні причини: загальна фізична малорозвиненість, природна незграбність, заняття важкою атлетикою.
- Психологічні причини: невпевненість у знаннях партитури та відсутність чіткого плану дій, надмірна складність художнього завдання, невміння подолати сценічне хвилювання та страх перед аудиторією і т. ін. Вправи для розвитку відчуття вільного руху. Правило графічної чіткості рухів. Правило економії рухів. Правило «випередження». Правило мелосу. Правило художньої доцільності. Значення міміки. Погляд диригента. Природа мімічної виразності. Корпус диригента. Схема м'язово-слухової координації.

Тема № 2. Будова диригентського жесту

Диригентський жест – це елементарна дія диригента, наділена певним значенням, аналогічним значенню інтонації чи мотиву.

Виділяють чотири складові диригентського жесту: «дихання», «ціль до точки», «точка», «відображення».

Дихання. Властивості співочого дихання точно відображаються в характері руху «дихання». Величина вдиху визначається амплітудою «дихання», глибина – позицією, у якій набирається «дихання».

Ціль до точки. Функція «цілі» полягає в тому, щоб прояснити мить атаки до того, як рука диригента відтворить «точку», що відповідає початку звуку.

Точка. Значення «точки» в диригентському жесті визначається тим, що вона безпосередньо пов'язана із звуковидобуванням, з початком звучання «інструменту», з «дотиком» до нього.

Відображення (відбиття). Четвертий елемент диригентського змаху – «відображення» – має потрійне значення:

- 1) робити видимим, графічно чітким характер «точки»;
- 2) виражати характер звуковедення долі (початок якої помічається «точкою»);
- 3) готувати початок наступної долі, заздалегідь показуючи її характер, тобто стати для неї «диханням».

Уміле володіння «відображенням» – основа управління агогікою, але витонченість та точність агогічних градацій досягається лише в результаті значного досвіду. Ауфтакт. Розрізняють два види ауфтактів: підготовлений та міждольовий.

Тема № 3. Властивості диригентського жесту

Диригентські жести відрізняються тривалістю, швидкістю, амплітудою, силою (інтенсивністю), масою, направленням та формою. Різноманітні поєднання цих властивостей змаху надають йому той чи інший характер.

Взаємозв'язок властивостей жесту. Аналіз особливостей та властивостей диригентського жесту приводить до наступних практичних висновків:

1. Властивості змаху (тривалість, швидкість, амплітуда, сила, маса, напрямок та форма) взаємопов'язані та знаходяться між собою в гнучко змінних поєднаннях.
2. Різноманітні властивості змаху в певних умовах можуть однаково впливати на звучання і навпаки, одна і та ж властивість змаху в неоднакових умовах буде по-різному впливати на звучання. Так, наприклад, посилення звучання можна досягнути або збільшенням амплітуди змаху, або збільшенням м'язової напруги, або збільшенням маси руки.
3. Поєднання м'язової напруги зі збільшенням амплітуди змаху, досить ефективно в умовах *allargando e crescendo*, зовсім непридатне для виконання *accelerando e crescendo*.
4. Поєднання великої маси змаху з широкою амплітудою вдало застосовується у повільних темпах (насиченого звучання) і зовсім не використовується в швидких темпах.

Звідси виходить, що властивості змаху можуть поєднуватися як комплексно (паралельно), так і послідовно, в залежності від умов та характеру виконавського завдання.

Нескінченна кількість градацій та поєднань вказаних властивостей змаху забезпечує невичерпні засоби виразності диригентського жесту. Неможливо передбачити та описати усі варіанти таких поєднань. Проте, розуміння визначених вище типових закономірностей, разом з природною інтуїцією молодого диригента, слугуватимуть основою для опанування диригентського жесту.

Тема 4. Читання хорових партитур

Читання партитур передбачає втілення навичок, виконання партитур на фортепіано для різних типів і видів хорів, домагатися звучання «по-хоровому», а також вироблення навичок сольфеджування та підтекстовки хорових партій на основі правильного формування звуків, чіткої артикуляції, дихання.

Читання хорових партитур передбачає аналіз за наступним планом:

- історико-стилістичний аналіз твору, музично-теоретичний аналіз твору,
- вокально-хоровий аналіз твору, виконавський аналіз твору.

Аналізувати твір слід у формі музичної співбесіди. В процесі аналізу слід досягнути розуміння змісту, основної ідеї твору, надати характеристику художнім образам, відзначити особливості твору в постановці питань та завдань:

- 1) Яка музична форма?

- 2) Який ладотональний план, основна тональність твору?
- 3) Яка фактура викладу музичного матеріалу?
- 4) Які основні гармонічні особливості?
- 5) Які особливості метроритму?
- 6) Які особливості мелодії, темпу та нюансів?
- 7) Визначити головну та часткові кульмінації.

Наступним етапом має бути вокально-хоровий аналіз, в ході якого:

- 1) Визначається тип та вид хору;
- 2) Надається характеристика усіх хорових партій у відношенні діапазону, теситури та голосоведення;
- 3) Зазначаються особливості строю, ансамблю, дихання;
- 4) Визначаються основні виконавські труднощі (вокально-хорові, ритмічні, дикційні);
- 5) З'ясовується який колектив зуміє впоратися з виконанням даного твору;
- 6) Обговорюються необхідні диригентські жести та ін.

Тема 5. Робота над дитячою вокально-хоровою партитурою

Удосконалення навичок роботи над пісенним репертуаром. Удосконалення навичок роботи над піснею шкільного репертуару та методикою репетиційної роботи. Підбір вокально-хорових творів у відповідності до вікових та вокальних можливостей учасників хору. Аналіз хорового твору: музично-теоретичний, вокально-хоровий, виконавський. Опанування музичного матеріалу хорової практики. Розвиток виконавських навичок та навичок самостійної роботи над пісенним репертуаром.

5. Політика курсу

Відвідування навчальних занять

Згідно з «Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ» студенти мають обов'язково бути присутніми на індивідуальних заняттях. Студент, який з поважних причин, підтверджених документально, не мав був відсутній на індивідуальному занятті, має право на відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання. Студент, який не використав надане йому право у встановлений термін або пропустив заняття без поважних причин, отримує за кожне пропущення заняття 0 балів. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, мають в повному обсязі виконати додаткові індивідуальні завдання, попередньо узгодивши їх з викладачем.

Академічна доброчесність

Студенти мають дотримуватись правил академічної доброчесності відповідно до «Кодексу академічної доброчесності та корпоративної етики».

Використання технологій штучного інтелекту можливе для оптимізації процесу навчання.

Розглядаються можливості програм VOCALOID для створення виразних та натуральних голосів; ChatGPT для генерування ідей, щодо створення багатоголосся партитур; концерти голограм – для знайомства з вокально-хоровою творчістю відомих колективів тощо.

6. Контрольні заходи та критерії оцінювання

Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за роботу на індивідуальних заняттях та виконання самостійної роботи, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

Форма проміжного контролю: модульна контрольна робота у формі контрольного заняття-концерту

Форма підсумкового контролю: залік

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом з дисципліни «Постановка диригентського апарату та читання хорових партитур», вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом з дисципліни «Постановка диригентського апарату та читання хорових партитур», обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу з дисципліни «Постановка диригентського апарату та читання хорових партитур», висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом з дисципліни «Постановка диригентського апарату та читання хорових партитур» у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу «Постановка диригентського апарату та читання хорових партитур», володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним

	матеріалом з дисципліни «Постановка диригентського апарату та читання хорових партитур» та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.
--	--

Критерії оцінювання завдань самостійної роботи

Вид	Максимальна кількість балів
Повторення вправ та прийомів які закріплюють отримані навички з техніки диригування та зміцнення диригентського апарату	5
Виконання уривків хорової партитури, які потребують застосовування різноманітної техніки диригування та засобів музичної виразності	5
Складання власної системи самостійних занять на основі вивчення практичних порад відомих диригентів та музикантів	5
Удосконалення навичок читання хорових партитур та диригування в домашніх умовах без фортепіанного супроводу	5
Відпрацювання навичок створення власного задуму виконання хорового твору на основі прослуховування та вивчення кількох інтерпретацій різних колективів та диригентів	5

Повторення вправ та прийомів які закріплюють отримані навички з техніки диригування та зміцнення диригентського апарату оцінюють за наступними критеріями: постановка диригентського апарату; «дихання», «ціль до точки», «точка», «відображення»; властивості змаху (тривалість, швидкість, амплітуда, сила, маса, напрямок та форма) амплітуда жесту, яка відповідає динаміці, та характер звуковедення.

Виконання уривків хорової партитури, які потребують застосовування різноманітної техніки диригування та засобів музичної виразності демонструє рівень володіння диригентською технікою, розкутість руки, амплітудність жесту, наявність кантиленності, виразних ауфтактів та ін.

Складання власної системи самостійних занять на основі вивчення практичних порад відомих диригентів та музикантів демонструє обізнаність щодо різноманітних методик самостійних занять відомих диригентів та музикантів; вміє спланувати власні заняття з їх урахуванням.

Рівень сформованості навичок читання хорових партитур та диригування в домашніх умовах без фортепіанного супроводу визначається під час індивідуальних занять. Показником високого рівня є безпомилкове читання з аркушу хорових партитур різної складності.

Відпрацювання навичок створення власного задуму виконання хорового твору на основі прослуховування та вивчення кількох інтерпретацій різних колективів та диригентів визначається оригінальністю власного рішення, логічністю побудови виконавського сценарію твору, аргументованість інтерпретації, врахуванням стильових та жанрових особливостей у виконанні.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Диригування хорового твору з акомпанементом	10 балів
Диригування та аналіз хорового твору без супроводу (a cappella)	10 балів
Читання хорової партитури з аркушу	10
Усього	30 балів

Модульна контрольна робота проводиться у формі контрольного заняття-концерту, на якому студент виконує підготовлені впродовж семестру хорові твори, демонструючи рівень сформованості основ техніки диригування та читання хорових партитур.

Максимальна кількість балів за один вид роботи складає 10 балів. Критеріями оцінювання є: безпомилкове виконання хорового твору (диригування) з акомпанементом та хорового твору без супроводу (а capella), впевненою поставою диригентського апарату та володіння основами диригентської техніки, вміння співпрацювати з хором та концертмейстером; вмінням читати хорові партитури з аркуша.

Орієнтовний перелік хорових творів, призначених для виконання, в якості проміжного контролю:

1. «А вже весна» українська народна пісня в обр. М.Лисенка.
2. «Козака несуть» українська народна пісня в обр. М.Леонтовича.
3. «Козачок» муз. О.Соловйова.
4. «Летить галка» українська народна пісня в обр. Л.Підківки.
5. «Мала мати одну дочку» українська народна пісня в обр. М.Леонтовича.
6. «Ой лугами-берегами» українська народна пісня в обр. М.Леонтовича.
7. «Падає сніг» муз. Т. Попатенко, сл. Є. Авдієнко.
8. «Пісня» муз. М.Лобок.
9. «Пряля» українська народна пісня в обр. М.Леонтовича.
10. «Стелися, барвінку» українська народна пісня в обр. М.Лисенка.
11. «Чуєш, брате мій» українська народна пісня в обр. К.Стеценка.
12. «Серце, мовчи» муз. Й.С. Баха, переклад А.Машистого.
13. «Якби мені черевики» українська народна пісня в обр. Є.Козака, сл. Т.Шевченка та ін.

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка складається з суми балів за поточне оцінювання (середньозважений бал оцінок за роботу на індивідуальних заняттях та виконання самостійної роботи, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7) та проміжного контролю (за результатами виконання модульної контрольної роботи 0,3). Максимальна кількість балів за проміжний контроль – 70, мінімальна – 35. Максимальна кількість балів за проміжний контроль – 30 балів, мінімальна – 16.

7. Основна література та інформаційні ресурси

1. Бурбан М. Українські хори та диригенти / М. Бурбан. Дрогобич: Посвіт, 2007, 668 с.
2. Величко Г. Формування особистості диригента – виконавця в процесі спільної творчої діяльності викладача і студента : Навчально-методичний посібник / Г.Г. Величко. Івано-Франківськ, 2011. 125 с.
3. Доронюк В. Курс техніки диригування : Навчальний посібник / В.Д. Доронюк. Івано-Франківськ, 2004. 292 с.
4. Доронюк В. Шкільне хорознавство / В.Д. Доронюк, Ж.Й. Зваричук. Івано-Франківськ, 2008. 232с.
5. Кириленко Я. О. Теоретичні та практичні засади диригентської підготовки : навч. посіб. /Кириленко Я. О. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 108 с.
6. Колесса М. Основи техніки диригування / М. Колесса. К.: Музична Україна, 1973. 198 с.
7. Коломоєць О. Хорознавство / О. Коломоєць. К.: Либідь, 2001. С. 11–14.
8. Особистісний підхід у диригентсько-хоровій підготовці майбутнього вчителя музики / Упоряд. І.О.Цюряк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. 70 с.
9. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. К.: Музична Україна, 1956. С. 34–36
10. Попов В. Організаційні і методичні основи роботи дитячого хору / В. Попов. К., 1990. 246 с.

11. Серганюк Ю. Диригент шкільного хору / Ю.М. Серганюк, Л.І. Серганюк, В.Д. Доронюк. Івано-Франківськ, 2009. С. 16
12. Сироткіна Ж.Є. Деякі аспекти формування художньої культури майбутнього вчителя музики на заняттях з вокально-хорових дисциплін INTERNATIONAL ACADEMY JOURNAL «Web of Scholar». 11(29), 2018. URL: <https://www.academia.edu/38608589/>
13. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/8310/1/8.pdf> .https://studopedia.ru/19_395139_dirigentskiy-zhest-auftakt-atakuuyuchi-i-pidtrimuyuchi-zhesti-pidgotovchi-dirigentski-ruhi.html
14. URL:https://otherreferats.allbest.ru/music/00158824_0.html
15. URL:<http://fatwords.org/safia/horovogo-diriguvannya/main.html>
16. URL:<https://ukrbukva.net/8498-Stanovlenie-i-razvitie-manual-noiy-tehniki-dirizhirovaniya.html>
17. Ярошенко І.В., Серганюк Ю.М. Концептуальні особливості методики роботи з хором : Навчальний посібник / І.В. Ярошенко, Ю.М. Серганюк. – Київ : Видавництво «Білий Тигр», 2020. 100 с. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2085/1/Yaroshenko_I.V._Metodyka_roboty.pdf

Затверджено на засіданні кафедри музичного та образотворчого мистецтв
від 06 лютого 2024 р., протокол № 7